

بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی ایران

بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی ایران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

آشنایی
با بنیاد
تاریخ...

بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی

به دنبال بازدید حجت‌الاسلام والمسلمین آقای هاشمی رفسنجانی، ریاست مجلس شورای اسلامی از بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی ایران - که گزارش مختصر آن در شماره گذشته یاد چاپ شد -، گفتگویی اختصاصی داشتیم با آقای معادیخواه، دبیرکل بنیاد تاریخ، که ملاحظه می‌فرمائید:

- خواهش می‌کنم در مورد علت و انگیزه دعوت آقای هاشمی برای بازدید از بنیاد تاریخ توضیحاتی برای خوانندگان ما بفرمائید.

- همان‌طور که می‌دانید آقای هاشمی علاوه بر این‌که عضو هیأت مؤسس بنیاد تاریخ هستند، پیشنهاد تأسیس بنیاد هم از ایشان است. بنابراین طبیعی است که بخواهند با عملکرد بنیاد و پیشرفت کار از نزدیک آشنا شوند. در عین حال با توجه به گرفتاریهای زیاد ایشان، به‌طور طبیعی این جور فرصتها را کمتر دارند. در عین حال با در نظر گرفتن يك هدف فرهنگی از ایشان خواستم که يك وقتی را به این کار اختصاص بدهند. هدف من این بود که بخش نمایه‌سازی بنیاد، بخصوص، مورد بازدید ایشان قرار بگیرد؛ دلیل این حساسیت این است که من فکر می‌کنم اگر روشی را که بنیاد تاریخ برای آرشیو اسناد خودش اتخاذ کرده شناخته شود، این روش رواج پیدا کند و در مراکز دیگری هم به‌کار گرفته شود، یکی از موانع بزرگ پژوهش و تحقیق که به اعتقاد بنده طلسم رکود تحقیقاتی در کشور است شکسته می‌شود.

در حال حاضر تقریباً می‌توانم بگویم که ما در کشور آرشیو و کتابخانه‌ای متناسب با تحقیقات روز نداریم. آنچه که هست باید اسمش را انبار اسناد گذاشت تا آرشیو واقعی. ما با این مشکل در تحقیقات تاریخی مواجه هستیم؛ به عنوان مثال بسیاری از جاها که برای دستیابی به منابع و مآخذ مراجعه می‌کنیم،

با مجموعه‌ای از اسناد انباشته روبه‌رو می‌شویم که خودشان هم به‌درستی نمی‌دانند چی در آن هست و چه چیزهایی از آن به‌درد می‌خورد؟ اما این وضع، کارنامه ما نیست، کارنامه جمهوری اسلامی نیست، اشکالی است که از گذشته وجود داشته و در حقیقت می‌شود گفت که ایران و دیگر کشورهای جهان سوم خودشان را در روش تحقیق و پژوهش با زمان منطبق نکرده‌اند. ما یک گام کوچکی برداشته‌ایم و عجله هم داریم که بلکه هرچه زودتر روی این روش کار بشود. ممکن است در این بین روشهای جدیدتری شناخته شود؛ ما تعصبی روی این روش خاص نداریم. هدف اصلی این هست که نظام جمهوری اسلامی به یک بانک اطلاعاتی کاملی مجهز شود و در این صورت امکانات برای شکوفائی استعدادهای پژوهشی در کشور بسیار زیاده‌تر خواهد شد و می‌توانیم به‌آینده‌ای امیدوار باشیم که هر دانشجویی و هر طلبه با استعدادی یک محقق و یک دستیار تحقیق باشد.

دهها هزار موضوع قابل تحقیق هست که باید روی آن کار بشود و به‌شمار همین عدد یا بیشتر نیروهایی که می‌توانند این کار پژوهشی را انجام بدهند. اما یک نیرو و استعداد پژوهشگری وقتی در مسیر تحقیق قرار بگیرد، هم انتخاب سوژه برایش مشکل است و اگر هم سوژه تحقیق را انتخاب کرد نمی‌داند به‌کجاها مراجعه کند و منابع مورد لزوم را در کجا جستجو کند. خوب، اگر وضعی به وجود بیاید که هم موضوعها شناسائی و هم سوژه‌های تحقیق شناخته شوند و اولویت‌بندی شوند و برای هر یک از اینها منابع منظم و مرتبی فراهم شود، همه اینها به‌کار می‌افتند و ما شاهد وضع فوق‌العاده‌ای در این زمینه خواهیم بود.

بله، با این انگیزه ایشان محبت کردند و در شرایط بسیار حساسی که گرفتاریها و مشکلات زیادی داشتند، دعوت ما را قبول کردند و از بنیاد بازدید

به عمل آوردند.

— به طور طبیعی در اینجا این سؤال پیش می‌آید که نتایج این بازدید چه بوده است؟ اما قبل از آن چند مسئله را که ضمن صحبت‌هایشان اشاره داشتید و سؤالاتی در ذهن خوانندگان ما به وجود می‌آورد توضیح بفرمائید؛ در گذشته نمایه‌سازی در یاد مورد اشاره قرار گرفته است، در اینجا خواهشمندم درباره روش نمایه‌سازی — که امیدواری زیادی در بنیاد نسبت به آن هست — و نیز اینکه آیا پژوهشگران امکان مراجعه مستقیم و استفاده از اطلاعات به دست آمده از این روش را در بنیاد تاریخ خواهند داشت یا خیر؟ توضیحاتی بفرمائید.

— من در اینجا به این دو سؤال مختصراً جواب می‌دهم و توضیح مفصل را بگذارید در شماره آینده یاد که ویژه‌نامه‌ای است و در آن روش نمایه‌سازی مشروحاً آمده است و خوانندگان شما می‌توانند با مراجعه به آن کاملاً در جریان قرار گیرند.

و اما، نمایه‌سازی در حقیقت يك فهرست مدرن است؛ با این توضیح كه يك سند یا يك مقاله و از این قبیل را وقتی نگاه می‌کنیم چند بعدی است. معمولاً در فهرستهای قدیم ناگزیر بودند كه یکی از موضوعات آن را كه مهتمتر است مدنظر قرار دهند و بقیه را نادیده بگیرند. فرض کنید سخنرانی امام در اعتراض به احیای کاپیتولاسیون در ایران، خوب، این سخنرانی حاوی مسائل زیادی است؛ يك سند است و در مجموع هم وحدتی دارد. محور این بحث مبارزه با احیای کاپیتولاسیون است اما ابعاد دیگری هم دارد. وقتی نگاه می‌کنیم، چون در تاریخ خاصی مطرح شده، فرض کنید اگر کسی روند زمان را بررسی می‌کند، این دوره برایش اهمیت دارد. امریکا هم مطرح است، مجلس هم مطرح است كه آن را تصویب

کرده است. باز در این سند، فرض بفرمائید، به سکوت روحانیت اعتراض شده و طبعاً روحانیت مطرح است و خیلی چیزهای دیگر. در فهرست، به طور طبیعی، اگر بیائیم آنرا ببندند هم بکنیم باز هم موضوعاتی دارد که از قلم می افتد. در نمایه سازی، در حقیقت، همه ابعاد يك سند دیده می شود و محقق از هر طرف که حرکت کند، يك موضوع خاص را در مقابل دارد. فرض کنید درباره سال ۴۳ مطالعه می کند یا در رابطه با انقلاب یا امریکا یا تبعید امام و موضوعات مربوط به آن که در سند وجود دارد و این يك خصوصیت نمایه سازی است. خصوصیت دیگر این است که در بعضی از انواع نمایه سازی که نمایه سازی ما را باشد اسناد با یکدیگر ترکیب می شوند. به عنوان مثال، در مورد مجلس که موضوع فعلی نمایه سازی ما هم هست تا این تاریخ بیش از ششصد فقره اطلاعات مربوط به امریکاست و موضوعات دیگری از این دست که تعدادی هم مربوط به انگلیس است. حالا اگر کسی بخواهد ببیند که در سال ۱۳۴۰، مثلاً، درباره امریکا چه حرفهائی در مجلس زده شده می تواند سال ۱۳۴۰ را با بیش از ششصد موضوع مربوط به امریکا ترکیب کند و اطلاعات لازم را به دست آورد.

و اما در مورد مراجعه محققین به بنیاد، همان گونه که به طور خلاصه در گزارش بازدید آقای هاشمی آمد، ما در حال حاضر به دلیل تنگناهایی که دچارش هستیم سعی خودمان را متمرکز کرده ایم روی یکی از منابع که فکر می کنیم بسیاری از سر-نخما از اینجا به دست می آید و آن مذاکرات مجلس شورای ملی است که از تاریخ شروع مجلس در ایران تا پایان مجلس شورای ملی و بعد مجلس شورای اسلامی تا روزی که در آن قرار داریم. براساس پیش بینی ما تا آخر سال ۶۸ از این نظر به روز می رسیم؛ یعنی محققى که بخواهد موضوعی را در مذاکرات مجلس دنبال

کند که چه اسنادی راجع به آن وجود دارد می‌تواند مراجعه کند. منتها مسئله‌ای اینجا وجود دارد و آن اینکه این کار تا به آخر نرسیده مورد استفاده جالبی نخواهد بود. ممکن است در همین حد هم برای کسی مورد استفاده باشد. ولی به صورت مطلوبش وقتی است که حداقل یک منبع را تمام کرده باشیم: نکته دوم این است که ضوابطی باید در نظر گرفته شود که به صورت یک همکاری متقابل درآید. یعنی کسانی می‌توانند از این کار بنیاد استفاده کنند که متقابلاً خدمتی هم در ارتباط با اهداف فرهنگی بنیاد ارائه کنند. به عبارت دیگر نوعی همکاری با ما داشته باشند.

– در بازدید آقای هاشمی از بنیاد تاریخ ایشان فرمودند که فکر می‌کردم کار زودتر از این تمام شود، اما حالا که کار به صورت بنیادین صورت گرفته احساس رضایت بیشتری می‌کنم و ارزش بیشتری دارد. شما تصور می‌کنید که کارتدوین تاریخ انقلاب اسلامی ایران که هدف اصلی بنیاد هست از نظر زمانی چه موقع به این هدف دست خواهیم یافت؟

– تصور من این است که زمان دقیقی را در این مورد نمی‌توان تعیین کرد. ما کاری را شروع کرده‌ایم که بعضی ثمرات آن به تدریج روشن می‌شود، ولی پایان کار قابل پیش‌بینی نیست. فکر می‌کنم که تا سال ۶۹ شاهد نتایج تحقیقات بنیاد خواهیم بود؛ مثلاً بخش فرهنگی ما زمینه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی را تا حدودی البته نه آرمانی بلکه در حد قابل قبول بررسی کرده است. اگر ریشه‌ها و موانع فرهنگی این انقلاب روشن شود بخشی از تاریخ انقلاب روشن می‌شود؛ به همین ترتیب جریانهای سیاسی تا حدی شکافته می‌شود و بحثهایی از مسائل نظری تاریخ نیز روشن می‌گردد. همزمان با اینها ما یک چیزی را منتشر خواهیم کرد که تاریخ

تحلیلی انقلاب نیست، اما برای کسی که بخواهد مروری داشته باشد بر وقایع انقلاب کمک بسیار مؤثری است. در ابعاد مختلف کار از سال ۶۹ به ثمر می‌نشیند و در این نتیجه‌ای که ما خواهیم گرفت مسئله يك بانک اطلاعاتی مربوط به تاریخ انقلاب می‌تواند وجود داشته باشد که در آن صدها موضوع مورد علاقه پژوهشگران و اطلاعات مربوط به آنها جمع‌آوری خواهد شد.

علاوه بر این ما امیدواریم که تا آن موقع با بعضی از دانشگاهها وارد نوعی همکاری بشویم و دانشجویان رشته تاریخ بتوانند رساله خود را از همین سوژه‌ها انتخاب کنند تا در دسر کمتری برای نوشتن آن داشته باشند و ثمره بیشتری بگیرند. می‌دانید که در ایران متأسفانه از گذشته دانشکده مستقلی برای تاریخ باز نشده و جزئی از دانشکده ادبیات و علوم انسانی بوده که تازه به خود ادبیات و علوم انسانی هم اهمیت چندانی داده نشده، در حالی که تاریخ در دنیا رشته بسیار مهمی است و دانشکده‌ها و پژوهشگران خاص خود را دارد و ما امیدواریم که بنیاد تاریخ در این زمینه ثمراتی داشته باشد.

به‌رحال از همان حدود سال ۶۹ به بعد جلد‌های اول تاریخ تحلیلی انقلاب به دنیا عرضه خواهد شد. اما پایانش کی باشد ما الان يك زمان‌بندی دقیقی برای این کار نمی‌توانیم داشته باشیم.

— در پایان ضمن تشکر از مطالبی که فرمودید و پاسخی بود به سؤالات و مراجعات مکرر علاقمندان به ویژه دانشجویان رشته تاریخ که انشاءالله پاسخشان را گرفته باشند، خواهش می‌کنم توضیح بفرمائید که از دیدار آقای هاشمی چه نتایجی برای بنیاد تاریخ حاصل شده است؟

— مطمئناً در درازمدت این بازدید نتایج خوبی خواهد داشت که بعضی قابل

پیش‌بینی است و بعضی به‌طور روشن قابل پیش‌بینی نیست. به‌طور کلی اگر برای تصمیم‌گیرندگان کشور نیازهای بنیاد روشن و روشنتر شود و از نزدیک مشکلات و گرفتاریها را ببینند مشخص است که خود دارای نتایج خوبی است. ولی علاوه بر این در همین روزها - منظور روزهای پس از بازدید آقای هاشمی رفسنجانی از بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی ایران است - مسائلی در مجلس مطرح بوده که البته در جلسه علنی مجلس مطرح نشده و قبل از جلسه علنی مورد بحث قرار گرفته که يك قسمت آن در رابطه با بهبود وضع فرهنگی کشور است. از نتایج این بازدید که بعضی از اهداف این اقدام را می‌توانست روشنتر بکند این است که این ذهنیت الان پیدا شده که به‌رحال کشور احتیاج به يك بانک اطلاعاتی جامع دارد و به‌دنبال همین ذهنیت کمیسیون ویژه‌ای در مجلس تشکیل شده که اگر کمیسیون از نظر زمانی سرمایه‌گذاری لازم را بکند، امیدواری زیادی وجود دارد که گامهای مؤثری در راه اجرای این هدف برداشته شود که در این صورت بیش از حد انتظار ثمره خواهد داشت. در شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز مسایلی مطرح است که بسا به‌نتایج خوبی برسد.

توضیح: این گفتگو در آبان‌ماه گذشته انجام و روی نوار ضبط شده بود و پیاده شده آن از نظر شما گذشت.

